

חינוך גופני שהפך את אוסישקין תל"י על פניו

לימוד של נושאים עיוניים ופיתוח כישורי למידה באמצעות חינוך גופני הפכו את "אוסישקין תל"י" בנתניה מבית-ספר על סף סגירה לגאות העיר. מבית-ספר שתלמידיו קשי לימוד וחינוך לבית-ספר שתלמידיו אכפתיים, מעורבים ושותפים אמיתיים בעשייה.

אלינור טילמן

נמוכים ושבעי אכזבות וכישלונות לתלמידים הלומדים מתוך כיף והנאה. מאוכלוסייה בעלת דימוי עצמי נמוך לאוכלוסייה גאה, מעורבת, אכפתית ופעילה ולבית-ספר המחזור על-ידי אנשי מקצוע במשרד החינוך, גאות העיר נתניה. כאמור, ההתחלה היתה קשה. בית-הספר שָׁמְנָה כ-450 תלמידים היה ממוקם בשכונת "סלע" בנתניה. שכונת מצוקה על כל המשתמע מכך. לא היה קל ללמד בו: אי-שקט המתבטא לעתים קרובות באלימות בין תלמידים, דימוי עצמי נמוך, הישגים נמוכים בלימודים וכל אותם איפיונים המקשים על חייהם של תלמידים ומורים בבית-הספר.

חינוך גופני כגורם מוטיבציוני ללמידה

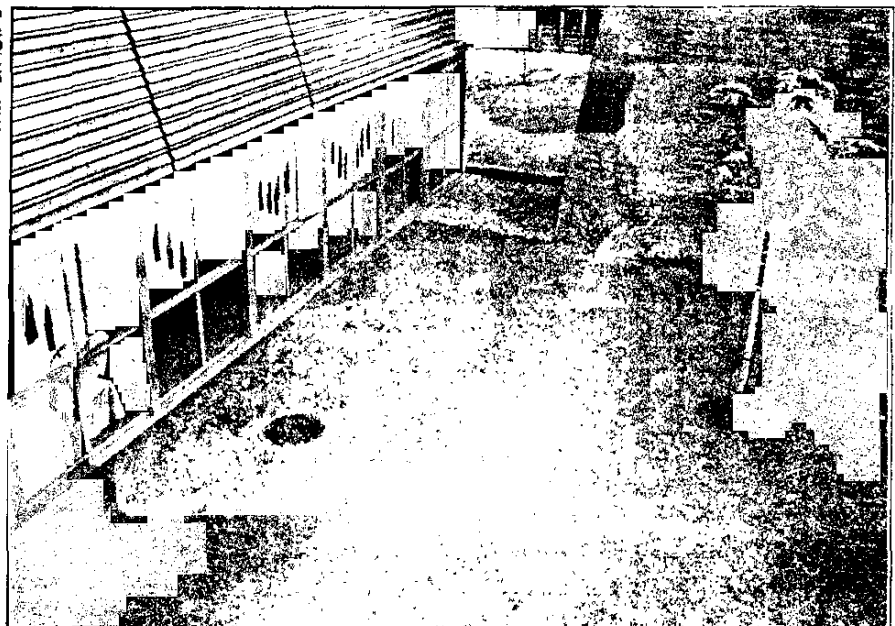
זאת התכנית שִׁכְנְתָה מאוחר יותר "בית-הספר הפעיל - קידום למידה באמצעות חינוך גופני" יזמה מפקחת בית-הספר דאז, הגב' יפה קליין ז"ל. מתוך הבנת החינוך הגופני כתחום מרכזי, יחיד אולי בבית-הספר, שבו אין לילדים בדרך כלל חוויות של אכזבה וכישלון אלא של הצלחה והנאה, פנתה המפקחת לדי"ר איתן אלדר, מנהל היחידה לחקר ההוראה ולהשבחתה במכללת זינמן במכון וינגייט: "אני צריכה משהו שיהפוך את בית-הספר על פניו". כך אמרה לו. המשהו הזה היה פיתוח ציר מרכזי המבוסס על חינוך גופני שבאמצעותו יחוו הילדים הרגשת הצלחה, ישפרו את התנהגותם ואת הדימוי העצמי שלהם ויחזקו את הרגלי הלימוד ומכאן - את הישגיהם בלימודים. הנחת היסוד היתה שהדגשת החינוך הגופני והספורט כגורם מאחד תשפיע על האקלים החברתי של הכיתה, תתרום לתנופת עשייה בבית-הספר ולתחושה של לכידות חברתית ותקדם את היעדים הלימודיים של בית-הספר באווירה חדשה שתגביר את המוטיבציה ללמידה. הרציונל מאחורי הרעיון הוא היותו של הספורט מאז ומתמיד גורם מוטיבציוני וחברתי בכל אוכלוסייה, ובוודאי באוכלוסייה

בואנו לראשונה לבניין בית-הספר היסודי אוסישקין תל"י בנתניה חשבנו שטעינו בכתובת. המשכנו לנסוע וחזרנו על עקבותינו. לא טעינו. הבניין נמוך הקומה בצבע חמרה, בעל המבנה הארכיטקטוני הלה יוצא דופן, שכמעט כולו חלונות זכוכית וכל כיתה בו משקיפה אל מדשאה ירוקה השייכת רק לה - זהו אמנם בית-הספר.

רק מאוחר יותר הבנו שהמבנה המיוחד הזה שהוקם לפני כשנה וחצי משרת גם הוא את מטרות בית-הספר ואת התפיסה הפדגוגית שלו: בניית סביבה לימודית רחבה ורב-גילית ויצירת תחושת מרחב בבית-הספר - של כפר נופש ולא של מוסד.

אבל זה לא החל כך ולא במקום הזה. ההתחלה היתה קשה הרבה יותר.

וכך, ביושבנו מול המנהלת הצעירה של בית-הספר, אילנה טישלר, נפרשה בפנינו יריעה מופלאה בת שנים אחדות של התגשמות חזון, של "מהפכת בית-הספר על פניו": מבית-ספר על סף סגירה לבית-ספר פורח, מתלמידים בעלי הישגים

צילום: אבי לנדא

בעלת קשיים חברתיים-כלכליים שבה הספורט מהווה פתח של תקווה לקידום ולזקיפות קומה גופנית וחברתית.

כמה גורמים חברו יחד בתכנון התכנית, הקמתה וביצועה: כאמור, יפה קליין ז"ל וד"ר איתן אלדר ואיתם **אלה שובל**, יועצת לתכניות לימודים ואילנה טישלר מנחת הפרויקט - שתיהן ממכללת וינגייט, ומשה ברוך, המפקח על החינוך הגופני במחוז.

יעדי "בית-הספר הפעיל" התייחסו לתחום התנועתי, הריגושי, החברתי והקוגניטיבי. התחום **התנועתי**

התמקד בשיפור התנועה והיציבה באמצעות תכנית הלימודים הרגילה בחינוך גופני.

התחום **הריגושי** - בהעלאת הדימוי העצמי, השגת שליטה עצמית

והגברת המוטיבציה ללמידה על-ידי התאמת משימות פרטיות

ובנות-השגה. התחום **החברתי**

- בהעלאת יוקרת בית-הספר והשכונה, קידום הישגי

התלמידים בספורט, יצירת חוויות משותפות וטיפול

תחושת ה"יחד" באמצעות פעילויות כמו "בית-הספר

הרוקד", מפגשי הורים וילדים ועוד. והתחום

הקוגניטיבי - פיתוח יכולת הריכוז, החשיבה ופתרון בעיות ועוד.

פיתוח כישורי למידה

באמצעות תנועה

בשיתוף צוות החינוך הגופני בבית-הספר גובשה תכנית בת חמש-שש שעות חינוך גופני בשבוע, הבנויה על שני מסלולים: (א) תכנית חינוך גופני הבנויה על-פי תכנית הלימודים של משרד החינוך

(ב) טיפוח כישורי למידה ויישומם בשיעורים עיוניים.

במסלול א' התלמידים עסקו בכל תחומי הספורט, שלטו במיומנויות, נהנו ממישחקי ספורט וחוו הרגשת הצלחה.

פירוש של מסלול ב' היה מציאת דרכים לשילוב החינוך הגופני במקצועות עיוניים באותם תחומים שהוא עשוי לשמש אמצעי לשיפור כישורי הלמידה והעשייה בבית-הספר. שם התכנית היה **"פיתוח כישורי למידה באמצעות תנועה"**.

חדר המורים כולו נרתם לעניין. השנה הראשונה הוקדשה כרובה לעיצוב קרגלים חדשים וכללים של התנהגות יום-יומית בבית-הספר: עמידה בטור, כניסה מסודרת לכיתה ויציאה ממנה, עלייה וירידה במדרגות מבלי להיתקל זה בזה וכד'. במקביל התמקדה התכנית בשיפור האקלים הכיתתי: הפחתת אלימות, בניית אמצעים למשא ומתן בין תלמידים ולהקשבה הדדית והגברת הלכידות בכיתה.

התחושה הראשונית בין המורים היתה של "בזבוז זמן". אבל אט אט התחלפה ההרגשה בתחושת סיפוק ש - מתחילים לקצור פירות.

בהדרגה נוצר קשר בין התכנים וההתנהגויות שנלמדו

מחוץ לכיתה או באולם הספורט לבין אלה **שבכיתת הלימוד**. לכל שכבה נבחרה תכנית מתוך נושאי הלימוד הרגילים. למשל, תכנית הזוויות הנלמדת בשיעורי חשבון לכיתה ג' (ראה מסגרת): המורים לחשבו נתקלו בפעם הראשונה בחוסר יכולת ההפשטה אצל התלמידים כאשר ניסו ללמד את נושא הזוויות. התברר שאפשר ללמד נושא זה, כמו נושאים אחרים, **באמצעות תנועה ומישחק**, דרך המחשה ודימוי גוף. וכך הוקדשו חלק משיעורי החשבון לפעילות גופנית שבה שולבו הכרת צורות הנדסיות, פתרון בעיות חשבוניות וכד', תוך ניצול העיצוב הסביבתי. התברר שהנושא הנלמד הן בתנועה והן בכיתה נקלט טוב יותר, משום שהפעילות התנועתית היתה מוחשית, קלה ומהנה, והאינטר-אקציה הגופנית-לימודית בין הילדים הביאה למציאת פתרונות.

בדרך זו נבחרו תחומים ספציפיים במקצועות עיוניים, תחום בכל שכבת גיל, שניתן היה לבנות בהם תכנית לימודים משולבת - **חינוך גופני + תחום עיוני**. נבחנו 11 תכניות בסך הכול.

כמה דוגמאות נוספות:

* קריאה וכתיבה

* קריאת תרשים בגיאומטריה (כיוונים במרחב האיש והכללי, הבנת קנה-מידה, קריאת מפה ועוד)

* הכרת הגוף

* כיצד אנו נעים בטבע

* בריאות.

בתחום הפעילות הגופנית שולב מישחק הטניס-שולחן כמקצוע התמחות של כל תלמיד בבית-הספר, והושם דגש על טיפוח להקות ריקוד. להופעות בטקסים ובמופעים ועל השתתפותם של תלמידי ז-ח בנבחרות בית-הספר.

לאחר שלוש-ארבע שנים של הפעלת התכנית בית-הספר קצר את הפירות. תלמידיו למדו ליצור דיאלוג עם סביבתם הלימודית ולהיות שותפים, מעורבים ואכפתיים. את צוות המורים לחינוך גופני בבית-הספר זיכתה התכנית **בפרס רשות הספורט - מחוזי וארצי**.

ד"ר איתן אלדר, שושבין התכנית מכיוונה של מכללת זינמן במכון וינגייט, מדגיש את חשיבות שיתוף הפעולה בין האקדמיה לשדה, כפי שבאה לידי ביטוי בתכנית בית-הספר הפעיל: "שיתוף פעולה כזה מהווה את החמצן של כל תכנית המכשירה מורים בכלל ומורים לחינוך גופני בפרט. זאת משום שגם שאלות שצריכות להעסיק תכניות להכשרת מורים וגם פיתוח אסטרטגיות הוראה צריכים להתבסס על יעדים הנגזרים מהשטח, קרי בית-הספר, ולא על תיאוריות המנותקות מהשדה. אם נרבה בפרויקטים כאלה", מוסיף ד"ר אלדר, "נעלה את חשיבותו ויוקרתו של מקצוע החינוך הגופני כנדבך חשוב ביותר בתכנית הלימודים הכללית של בית-הספר".

"ילדים למען ילדים"

וועד החינוך הגופני באוסישקין תל"י לא קפא על שמריו.

הגדירו לעצמם את מסלול הריצה (מחוץ לבית-הספר) ואת אורכו, מתוך רצון להעריך בעצמם את מידת יכולתם לבצע משימה שנטלו על עצמם - להכיר את יכולותיהם ומגבלותיהם בריצה ולהשליך מתוך כך על יכולתם במילוי משימות אחרות בחייהם.

"אנחנו משתמשים בכלים המהנים והלא מאיימים של החינוך הגופני כדי להגיע לכל מקום ולכל דבר", אומרת אילנה טישלר, מנהלת בית-הספר. "הילדים שלנו הם שותפים אמיתיים. זהו אחד הדברים המנחים אותנו בבית-הספר. הם לומדים להכין לעצמם ימי ספורט ומירוצי שדה, הם לומדים לקבל על עצמם אחריות, לדעת למצוא את מקומם ולהכיר ולהעריך את יכולותיהם ומגבלותיהם. הם אינם שותפים כאלה שמכתיבים להם או מחייבים אותם לעשות, אלא כאלה שרוצים לעשות. שמרגישים שיש להם כוח להגיע לגלים בבית-הספר ושמבינים שעם עשייה נכונה אפשר להשיג הכול".

לאחר שנטמעה תכנית "בית-הספר הפעיל" נולד צורך במשהו חדש. תוך שמירת המסורת של חמש שעות שבועיות בחינוך גופני נבנה לפני כשנה פרויקט "ילדים למען ילדים": תלמידי כיתות ה-ו הפכו במשך חצי שנה למורים צעירים והכינו את השכבה הצעירה של א-ד ליום ספורט בית-ספרי. כל שלושה "מורים" הדריכו קבוצה של 10 תלמידים מכיתות א-ד. הם קיבלו על עצמם את כל תהליכי ההכנה: ארגון הקבוצה, הכנת ברמה ספורטיבית נאותה למיומנויות שבהן התחרו, הכנת כוריאוגרפיה לריקוד שכל קבוצה הופיעה בו וכן - תיאומים, תכנון של לוח העבודה, תקצוב, תיעוד וכו'. הילדים היו היוזמים, היוצרים, המארגנים, המורים, המחנכים והמבצעים.

"אני יכול"

זו שנה בחרו המורים לחינוך גופני בפרויקט "אני יכול": מירוץ שדה שהתקיים בחנוכה, ובו התלמידים

זוויות פרק ב'	כיווני הזוויות	הציוד: דף ועיפרון לכל ילד
התנסות עצמית א. צור זווית בגופך! השאר את גופך בזווית שבנית ועבור לשכיבה. - האם הצלחת? - האם הזווית בגופך נשארה זהה למרות עמדת המוצא השונה? חזור על הניסיון בזוויות אחרות.		
התנסות עם חבר ב. צרו את הזווית הזו בישיבה, בעמידה, בדרכים נוספות ולכיוונים נוספים!		
התנסות בקבוצה ג. בחרו זוויות שונות, ונסו ליצור כל זווית לכיוונים שונים. ד. אחד המשתתפים מבצע זווית בגופו. האחרים מציירים אותה בכיוונים שונים. השוו את הציורים! האם הזווית שווה בכיוונים שונים? החליפו תפקידים, זוויות וכיוונים.		